

ЛИТЕРАТУРА И ИСТОЧНИКИ

1. Hollander, O. Les drapeaux et étendards de 1812 à 1815 / O. Hollander. – Paris-Nancy, 1902. – 238 p.
2. Fraser, E. The war drama of the Eagles / E. Fraser. – London, John Murray, Albemarle street, W., 1912. – 442 p.
3. Андоленко, С.П. Знамена Великой Армии, отбитые в 1812 году / С.П. Андоленко // Военная быль. – 1962. – № 56. – С. 25–29.
4. Regnault, J. Les Aigles Impériales et le drapeau tricolore 1804–1815 / J. Regnault. – Paris: J. Peyronnet, 1967. – 300 p.
5. Chairrie, P. Drapeaux et Étendards de la Révolution et de l'Empire / P. Chairrie. – Paris, 1982. – 228 p.

SUMMARY

The article is devoted to a critical understanding of the views of P. Chairrie, the representative of the

modern French historiography, on the problem of history of regimental «eagles», the venerable symbols of honor of the French army in the 1812 campaign. Re-creating their objective history gives the opportunity to trace the development of the process of demoralization of the army during the retreat and to find out the true reasons for its defeat in the Russian campaign. P. Chairrie's conclusion that the vast majority of Eagles was saved is not supported by convincing data. As a consequence, the allegation that the French army was not defeated is unfounded and requires revision.

Поступила в редакцию 13.02.2014 г.

УДК 930(476):355.48«1812»

В.М. Баўдзей,

аспірант кафедры славянскай гісторыі і метадалогіі гістарычнай навукі БДПУ

ТЭНДЭНЦЫІ ВЫВУЧЭННЯ ВАЕННАЙ КАМПАНІІ 1812 Г. У ПОСТСАВЕЦКАЙ БЕЛАРУСКАЙ ГІСТАРЫЯГРАФІІ

Спробы аналізу вывучэння ваеннай кампаніі 1812 г. у сучаснай беларускай гістарыяграфіі былі зроблены А.У. Ерашэвічам, А.М. Лукашэвічам, А.С. Рабковым, В.В. Шведом [1].

Юбілей 1992 г. на фоне распаду СССР павысіў цікавасць да кампаніі 1812 г. З'яўляецца шэраг публікацый у цэнтальных і мясцовых перыядычных выданнях. Акрамя традыцыйнай тэматыкі пачалі разглядацца пытанні, звязаныя з вызначэннем ролі беларусаў у падзеях, што прывяло да спроб пераасэнсавання характару вайны для Беларусі [2]. Напрыклад, грамадзянскай яе назвалі В. Піліпчык, М. Цуба [3], вайной за нацыянальнае адраджэнне А. Літвінскі [4]. У сувязі з супярэчлівым характарам ваеннай кампаніі, абумоўленым удзелам розных сацыяльных груп насельніцтва Беларусі ў арміях ваяваўшых бакоў, у беларускай гістарыяграфіі ў адносінах да гэтых падзей замацаваліся нейтральныя тэрміны «вайна 1812 года», «ваенная кампанія 1812 года». Іх абгрунтаванне атрымала адлюстраванне ў даследаваннях вядучых беларускіх спецыялістаў па гісторыі 1812 г. (І.А. Груцо, А.У. Ерашэвіч, А.М. Лукашэвіч, В.В. Швед і інш.).

Цікавасць да разнастайных аспектаў праблемы выклікала неабходнасць пашырэння крыніцазнаўчай базы. З'яўляецца шэраг даследаванняў крыніцазнаўчага характару. Напрыклад, намеснік дырэктара Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі Л.М. Лісава напісала некалькі артыкулаў, прысвечаных дакументам эпохі 1812 г. у фондах дадзенага архіва [5]. У першым з артыкулаў аўтар прыводзіць першасную класіфікацыю выяўленых супрацоўнікамі 350 дакументаў, звязаных з падзеямі 1812 г. Зроблена агульная характарыстыка крыніц:

колькасць, размеркаванне па фондах, склад, мова, храналагічныя межы. Далей праводзіцца класіфікацыя дакументаў па тэматычным прыняцце: дакументы перыяду ваенных дзеянняў; аб стратах, нанесеных вайной; утрыманні ваеннапалонных; аб узнагароджанні памятнымі медалямі; аб узвядзенні помнікаў; аб святкаванні 100-годдзя вайны; дакументы Мінскай Праваслаўнай духоўнай кансісторыі. У наступным артыкуле Л.М. Лісавай па той жа праблеме акцэнт зроблены на інфармацыйных магчымасцях дакументаў НГАБ аб стратах, нанесеных краю, аб захадах органаў расійскага дзяржаўнага кіравання па аднаўленні разбуранай гаспадаркі. Аўтар прыйшла да высновы аб неабходнасці публікацыі дакументаў па гісторыі 1812 г. на землях Беларусі, якія захоўваюцца ў НГАБ. Асобна Л.М. Лісавай разгледжаны дакументы фонду Віцебскай губернскай камісіі па ваеннапалонных.

У постсавецкі перыяд актывізавалася публікацыя прац дарэвалюцыйных і эмігранцкіх гісторыкаў, якія сталі бібліяграфічнай рэдкасцю [6], а таксама невядомых даследчыкам папярэдняга перыяду гістарычных крыніц. Былі перакладзены з польскай і рускай мовы і апублікаваныя мемуары некаторых жыхароў Беларусі, якія былі ўдзельнікамі падзей 1812 г. [7]. Дырэктарам Цэнтра напалеонаўскіх даследаванняў, прафесарам Ф. Бакурам былі перададзены некалькі важных крыніц па гісторыі ваеннай кампаніі 1812 г. у Беларусі. Дзякуючы гэтаму супрацоўніцтву апублікаваны адзін з рапартаў М. Сакальніцкага і ўсе нумары «Часовай мінскай газеты» [8].

Да 200-гадовага юбілею падрыхтаваны зборнік дакументаў «Беларусь і вайна 1812 г.»

[9]. У навуковы ўжытак была ўведзена значная колькасць крыніц – усяго 135 дакументаў, з іх – 119 з НГАБ (прыкладна палова дакументаў эпохі, выяўленых у архіве Л.М. Лісавай), 19 – з НГАБ у Гродне, 1 – РДВГА, 1 – з ПЗЗРІ. Яны дазваляюць прааналізаваць падрыхтоўку абодвух бакоў да вайны 1812 г., ваенныя, палітычныя і эканамічныя падзеі на беларускіх землях з чэрвеня па снежань 1812 г., ацаніць наступствы вайны для Беларусі і лёс ваеннапалонных Вялікай арміі, а таксама прасачыць комплекс мерапрыемстваў па ўвекавечванні падзей 1812 г. у дарэвалюцыйны перыяд. Распрацоўку структуры, адбор дакументаў, складанне зборніка і каменціраванне дакументаў ажыццявілі кандыдат гістарычных навук, дацэнт БДУ А.М. Лукашэвіч і загадчык аддзела публікацыі НГАБ Д.Л. Яцкевіч.

Ваеннай кампаніі 1812 г. прысвечаны таксама даследаванні бібліяграфічнага характару. А.М. Сцебурака звярнуў увагу на лёс экзэмпляра прыжыццёвага выдання ўспамінаў сяржанта Бургоня, які знаходзіцца ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі. Аўтар паведаміў аб выданні мемуараў Бургоня (газета «Рэха памежжа», 1856 г. (прыжыццёвае) і «Новы рэспектыўны часопіс», 1898 г.). Апошняя з узгаданых выданняў было зроблена на аснове арыгінала рукапісу Бургоня і потым шматразова перавыдавалася. Даецца інфармацыя пра ўладальнікаў экзэмпляра, атрыманая дзякуючы надпісам на кнізе, паказаны адрозненні ў змесце ў параўнанні з выданнем 1898 г. А.М. Сцебурака прыйшоў да высновы аб тым, што «... выданне 1856 г. мае ўнікальную рэдакцыю і сэнсавыя акцэнты ў тэксце. ... будзе не зусім карэктна атаясамліваць кнігу 1856 г. як першае выданне сярод наступных шматлікіх перавыданняў. ... прыжыццёвая кніга ўспамінаў Бургоня застаецца асобным помнікам мемуарнай літаратуры аб вайне 1812 г. Помнікам, вядомым усяго ў некалькіх экзэмплярах» [10, с. 12].

А.М. Лукашэвіч [11] выказаў прапановы па стварэнні электроннай бібліятэкі збору І.Х. Каладзева і віртуальнага музея І.Х. Каладзева, што дазволіла б узнавіць у першапачатковым выглядзе і захаваць для Рэспублікі Беларусь спадчыну вядомага калекцыянера. Пры гэтым аўтар вылучыў шэраг праблем, з якімі сутыкнецца рэалізацыя праекта як арганізацыйных, так і фінансавых. На дадзены момант рэалізацыя праекта пачалася. У рамках віртуальнага праекта Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі ў раздзеле «Бібліятэка І.Х. Каладзева – унікальная калекцыя рэліквій вайны 1812 г.» прадстаўлены 13 алічбаваных выданняў, якія адносіліся да збору барысаўскага калекцыянера.

Безумоўна, прыведзеныя вышэй тэндэнцыі адбіліся на тэматыцы навуковых прац. Аспекты праблемы, якія сталі прадметам навуковага выву-

чэння ў постсавецкі перыяд, найбольш дакладна адлюстроўваюць манаграфіі і дысертацыі.

Падрыхтоўкай тэрыторыі Беларусі як верагоднага тэатра ваенных дзеянняў, у тым ліку будаўніцтвам крэпасцей, займаюцца С.А. Піваварчык, А.М. Лукашэвіч. С.А. Піваварчык [12] прывёў нерэалізаваны план умацавання Гродна напярэдадні ваеннай кампаніі 1812 г., а таксама звесткі аб будаўніцтве Бабруйскай крэпасці. Найбольш грунтоўны аналіз праблемы быў зроблены ў манаграфіі А.М. Лукашэвіча [13]. У ёй разглядаецца ваенна-інжынерная падрыхтоўка верагоднага тэатра вайны (прычым не толькі крэпасці), планы выкарыстання шляхоў зносін Беларусі ў ваенных мэтах, а таксама тапаграфічнае даследаванне і картаграфічнае забеспячэнне верагоднага тэатра ваенных дзеянняў. А.М. Лукашэвіч даследаваў таксама палітычную сітуацыю ў заходнім пагранічным рэгіёне напярэдадні 1812 г., выкарыстаўшы даныя разведкі і контрразведкі [14].

Кандыдацкая дысертацыя Л.М. Несцяркука [15] з'яўляецца першай у беларускай гістарыяграфіі спробай пашырана вывучыць комплекс баявых дзеянняў 3-й Заходняй арміі на тэрыторыі Беларусі. У навуковы ўжытак уведзены новыя даныя аб саставе 3-й расійскай арміі, аўстрыйскага і саксонскага карпусоў, беларускіх фарміраванняў, стратах, якія панеслі абодва ваяваўшыя бакі і беларускі народ у ваеннай кампаніі 1812 г.

У кнізе Ш.І. Бекцінеева [16] прадстаўлены кароткія звесткі аб 232-х фарміраваннях расійскай арміі з 1772 па 1 сакавіка 1918 г., што мелі назвы, звязаныя з геаграфічнымі назвамі ў межах сучаснай Рэспублікі Беларусь, з указаннем войнаў, у якіх яны ўдзельнічалі, у тым ліку ў кампаніі 1812 г.

У дысертацыі А.У. Ерашэвіча [17] зроблены аналіз палітыкі расійскіх улад і Напалеона ў Беларусі ў перыяд напалеонаўскіх войнаў 1799–1815 гг., паказана рэакцыя розных пластоў насельніцтва на яе. Раскрыты працэс структурнай арганізацыі і асноўных напрамкаў дзейнасці напалеонаўскай адміністрацыі, ахарактарызаваны ўплыў напалеонаўскіх войнаў на грамадскія настроі і адносіны розных пластоў насельніцтва да палітыкі расійскага ўрада і Напалеона на землях Беларусі.

А.У. Сосна [18], разглядаючы фарміраванне саслоўна-групавога складу сялянства Беларусі канца XVIII – першай паловы XIX ст., паказаў, як паўплывалі на становішча памешчыцкіх сялян канфіскацыя маёнткаў іх уладальнікаў за падтрымку Напалеона напярэдадні і ў час кампаніі 1812 г.

У дысертацыі Ю.І. Літвіноўскай [19] даследаваўся ўплыў вайны 1812 г. на сацыяльна-эканамічную сітуацыю ў Беларусі, а таксама яе наступствы для насельніцтва краю.

А.Р. Радзюк [20] пры выяўленні асаблівасцей пазбаўлення прыватнай уласнасці на зем-

лях Беларусі ў канцы XVIII – першай палове XIX ст. разгледзеў канфіскацыю і секвестр маёнткаў тых, хто ваяваў на баку Напалеона. Даследчыкам адзначана непаслядоўнасць урадавай палітыкі пры вырашэнні праблемы будучыні адабраных маёнткаў.

Лёсам ваеннапалонных на землях Беларусі займаліся В.М. Чарапіца і А.Л. Самовіч. В.М. Чарапіца [21] раскрыў розныя аспекты знаходжання ваеннапалонных на тэрыторыі Гродзенскай губерні, у тым ліку медыцынскае забеспячэнне і адпраўленне ваеннапалонных углыб Расійскай імперыі. А.Л. Самовіч [22] даследаваў праблему размяшчэння і ўтрымання замежных ваеннапалонных эпохі напалеонаўскіх войнаў, а менавіта ўтрыманне і працоўнае выкарыстанне, медыцынскае забеспячэнне, арганізацыю ўліку, фарміраванне замежных легіёнаў, уцёкі, прыняцце расійскага падданства, польскае пытанне, рэпатрыяцыю і інш. Калі ў працы В.М. Чарапіцы ўтрымліваецца пераказ знойдзеных у Гродзенскім архіве дакументаў, то ў А.Л. Самовіча галоўным дасягненнем з'яўляецца сістэматызацыя, паказ комплексу мерапрыемстваў кіраўніцтва Расійскай імперыі па ўтрыманні ваеннапалонных.

І.А. Груцо – аўтар некалькіх манаграфій, прысвечаных лёсу маскоўскіх трафееў Напалеона ў 1812 г. [23]. У другой кнізе аўтар выступае за бярэзінскую версію месцазнаходжання трафееў, што адбілася на назве манаграфіі.

А.М. Лукашэвіч, даследуючы помнікі 1812 г. у Беларусі [24], разгледзеў фартыфікацыйныя помнікі 1812 г., мемарыяльныя збудаванні і дошкі на месцах баёў 1812 г., персанальныя і калектыўныя пахаванні, імператарскія месцы 1812 г. і галоўныя кватэры армій у Беларусі.

У сучаснай беларускай гістарыяграфіі застаюцца актуальнымі даследаванні, у якіх разглядаецца комплекс праблем, звязаных з эпохай 1812 г. у асобных рэгіёнах Беларусі. Найбольш значная з іх манаграфія В.В. Шведа і С.У. Данскіх «Заходні рэгіён Беларусі ў часы напалеонаўскіх войнаў. 1805–1815 гады» [25], дзе асвятляюцца наступныя пытанні: заходні рэгіён Беларусі ў 1805 – пачатку 1812 г., баявыя дзеянні ў чэрвені-ліпені 1812 г. у заходнім рэгіёне Беларусі, заходні рэгіён Беларусі пад уладай французскага цэсара, крушэнне «напалеонаўскага міфа», заходні рэгіён Беларусі ў 1813–1815 г.

З канца 1990-х гг. праведзена значная колькасць канферэнцый, прысвечаных ваеннай кампаніі 1812 г. Сярод іх міжнародныя навуковыя канферэнцыі «Французская рэвалюцыя і лёсы свету» (Мінск, 21–22 крас. 1999 г.), «Французска-руская вайна 1812 года: еўрапейскія дыскурсы і беларускі погляд» (Мінск, 29–30 лістап. 2002 г.), «Вайна 1812 года: падзеі, лёсы, памяць» (Віцебск, 17–18 мая 2012 г.), «Мірскі замак у кантэксце падзелаў Рэчы Паспалі-

тай і вайны 1812 г.» (г. п. Мір, 16 чэрв. 1812 г.), «Вайна 1812 г. і Беларусь» (Мінск, 23–24 лістап. 2012 г.) і інш. З 2009 г. у Барысаве праводзяцца «Каладзеўскія чытанні», асноўнымі тэмамі якіх з'яўляюцца розныя аспекты жыцця і дзейнасці І.Х. Каладзева і падзеі ваеннай кампаніі 1812 г. Да 200-гадовага юбілею выйшлі спецыяльны нумар часопіса «Гісторыя і грамадазнаўства» і выпуск рэгіянальнага ваенна-гістарычнага зборніка «Магілёўскі пошукавы веснік».

Такім чынам, у постсавецкі перыяд назіраецца павышэнне цікавасці да праблемы ваеннай кампаніі 1812 г., што праявілася ў перавыданні даследаванняў папярэдніх эпох, публікацыі дакументаў, правядзенні прысвечаных 1812 г. канферэнцый, пашырэнні тэматыкі даследаванняў за кошт вывучэння падрыхтоўкі тэрыторыі Беларусі як верагоднага тэатра ваенных дзеянняў, разведкі і контрразведкі, грамадска-палітычнага руху напярэдадні і ў час кампаніі 1812 г., знаходжання ў Беларусі ваеннапалонных напалеонаўскай арміі, маскоўскіх трафееў Напалеона. Склалася кола даследчыкаў, якія спецыялізуюцца на перыядзе напалеонаўскіх войнаў, прычым некаторых з іх цікавяць падзеі 1812 г. не толькі на тэрыторыі Беларусі.

ЛІТАРАТУРА І КРЫНІЦЫ

1. Р'ябков, А.С. Современная белорусская историография о войне 1812 года / А.С. Р'ябков // Гістарыяграфія гісторыі Беларусі: стан і перспектывы развіцця: матэрыялы навуц. канф., прысвеч. 70-годдзю Інстытута гісторыі НАН Беларусі (Мінск, 6–7 кастр. 1999 г.) / М.П. Касцюк, У.І. Навіцкі, Л.М. Лыч і інш. – Мінск: Дэполіс, 2000. – С. 165–167; Швед, В.В. Беларусь часоў напалеонаўскіх войнаў (1805–1815 гг.): стан і перспектывы даследаванняў / В.В. Швед // Французска-руская вайна 1812 года: еўрапейскія дыскурсы і беларускі погляд: матэрыялы Міжнар. навуц. канф., 29–30 лістап. 2002 г., Мінск / адк. рэд. К.І. Козак, В.В. Швед. – Мінск: Выдавецкі цэнтр БДУ, 2003. – С. 9–17; Лукашэвіч, А.М. Беларусь напярэдадні і ў час вайны 1812 г.: вучэб.-метад. комплекс для студэнтаў гіст. факультэтаў / А.М. Лукашэвіч. – Мінск: БДУ, 2004. – 291 с.; Ерашэвіч, А.У. Вайна 1812 г. і Беларусь / А.У. Ерашэвіч // Гістарыяграфія гісторыі Беларусі канца XVIII – пачатку XX ст.: праблемы, здабыткі, перспектывы / Н.В. Анофранка [і інш.]; навуц. рэд. В.В. Яноўская. – Мінск: Беларуская навука, 2006. – С. 108–130.
2. Таляронак, С. Рабавалі і французы, і рускія / С. Таляронак // Навіны Беларускай акадэміі. – 1992. – 18 верас. – С. 5; Асінновский, С. Под знаменами Наполеона воевали 23 тыс. белорусов / С. Асінновский // Во славу Родины. – 1992. – 27 июня; Тарасаў, К.І. Беларусы ў напалеонаўскай гвардыі / К.І. Тарасаў // Звязда. – 1992. – 24 верас.
3. Піліпчык, В. 1812 год: Грамадзянская вайна / В. Піліпчык // Літаратура і мастацтва. – 1993. – 12 сак. – С. 14–15; Цуба, М. Якой была вайна 1812 г. для беларусаў / М. Цуба // Літаратура і мастацтва. – 1991. – 7 чэрв. – С. 13.
4. Літвінскі, А. У плыні сцюдзёнай Бярэзіны... / А. Літвінскі // Беларуская мінуўшчына. – 1993. – № 5–6. – С. 43–45.
5. Лисова, Л.М. Источники по истории Отечественной войны 1812 г.: опыт изучения и систематизации [док. Нац. ист. арх. Беларуси] / Л.М. Лисова // Гіст. крыніцы: праблемы класіфікацыі, вывучэння і выкладання. – Мінск, 1998. – С. 158–160; Лисова, Л.М. Обзор первоисточников по войне 1812 г. на территории Беларуси, хранящихся в ИИАБ / Л.М. Лисова // Беларускі археаграфічны штогоднік. – 2003. – Вып. 4. – С. 103–112; Лисова, Л.М. Документы Витебской губернской комиссии по военнопленным 1812–1815 гг. как исторический источник / Л.М. Лисова // Французская рэвалюцыя і лёсы свету: матэрыялы Міжнар. навуц.-практ. канф., прысвеч. гадавіне Французскай

- рэвалюцыі (1789–1799 гг.) 21–22 крас. 1999 г., Мінск / пад рэд. У.С. Кошалева, У.Н. Сідарцова. – Мінск: БДУ, 1999. – С. 139–142.
6. *Добровольский, В.К.* Витебская губерния в Отечественную войну [1812 года] / В.К. Добровольский // Полоцк. летописец. – 1993. – № 1. – С. 75–79; *Ружанец, А.* Літоўска-беларускае войска Цэсара Наполеона / А. Ружанец // Беларуская мінуўшчына. – 1995. – № 1. – С. 29–30; *Калубовіч, А.* Нашы папярэднікі / А. Калубовіч // Крокі гісторыі: даследаванні, артыкулы, успаміны. – Беласток – Вільня – Менск: «ГАМАКС», «Наша ніва», «Мастацкая літаратура», 1993. – С. 7–38.
  7. *Паўловіч, Э.* Навагрудак у 1-й палове XIX ст. / Э. Паўловіч // Спадчына. – 1994. – № 6. – С. 114–121; *Яцкоўскі, І.* Аповесць з майго часу, альбо Літоўскія прыгоды / І. Яцкоўскі // Arche. – 2008. – № 7–8. – С. 924–1055; *Раманаў, Е.* Пра эпоху 1812 года / Е. Раманаў; пер. з рускай працаіерэя Георгія Сакалова // Праваслаўе / Беларус. Праваслаўн. Брацтва Трех Вілен. мучанікаў (Беларусь), «Ортруд» Беласток (Польшча). – 2011. – № 17. – С. 141–151.
  8. *Сокольников, М.* «Исполнено по высочайшему повелению...»: Рапорт, поданный Наполеону начальником его контрразведки, пол. генералом Михалом Сокольниковым, с рекомендациями «о способах избавления Европы от влияния России...» / сост., предисл., примеч. О.А. Яновского. – Минск: Беларус. гос. ун-т, 2003. – 150 с.; Часовая мінская газета, 1812 год; пер. з польск. мовы / пад рэд. Я. Анішчанкі. – Мінск: Выдавец Віктар Хурсік, 2008. – 181 с.
  9. Беларусь и война 1812 года: Документы / сост. А.М. Лукашевич, Д.Л. Яцкевич; редкол.: В.И. Адамушко (гл. ред.) [и др.]. – Минск: Беларусь, 2011. – 559 с.
  10. *Цебурака, А.М.* Лёс прыжыццёвага выдання ўспамінаў сяржанта Бургоня // Колодеевские чтения: материалы науч.-практ. конф., посвящ. 150-летию И.Х. Колодеева, нояб. 2009 г., г. Борисов / составители: И.А. Карпова, А.А. Балябин]. – Борисов: Борисовская центральная районная библиотека, 2010. – С. 8–12.
  11. *Лукашевич, А.М.* Создание электронной библиотеки и виртуального музея И.Х. Колодеева: основные подходы и проблемы / А.М. Лукашевич // Матэрыялы Чацвёртых міжнародных кнігазнаўчых чытаньняў «Новыя тэхналогіі ў захаванні дакументальных помнікаў» (Мінск, 20–21 лістап. 2008 г.) / Нац. бібліят. Беларусі; склад. А.А. Капырына. – Мінск: 2008. – С. 150–161; *Лукашевич, А.М.* Создание электронной библиотеки собрания И.Х. Колодеева: к постановке проблемы / А.М. Лукашевич // Книга – источник культуры: проблемы и методы исследования: материалы Междунар. науч. конф. (Минск, 25–27 нояб. 2008 г.) – М.: Наука, 2008. – С. 185–188.
  12. *Пивоварчик, С.А.* Белорусские земли в системе фортификационного строительства Российской империи и СССР (1772–1941) / С.А. Пивоварчик. – Гродно: ГрГУ, 2006. – 252 с.
  13. *Лукашевич, А.М.* Белорусские земли как вероятный театр военных действий: изучение, инженерная и топографическая подготовка (70-е гг. XVIII – 1812 г.) / А.М. Лукашевич. – Минск: БГУ, 2010. – 319 с.
  14. *Лукашевич, А.М.* Западный пограничный район в военно-стратегических планах Российской империи (конец XVIII – 1812 г.). В 3 кн. Кн. 1: Политическая ситуация по данным служб разведки и контрразведки / А.М. Лукашевич. – Минск: ИВЦ Минфина, 2012. – 359 с.
  15. *Несцярчук, Л.М.* Баявыя дзеянні 3-й заходняй расійскай арміі ў Айчынную войну 1812 года на тэрыторыі Беларусі: дыс. ... канд. гіст. навук: 07.00.02 / Л.М. Несцярчук. – Мінск, 1996. – 103 л.
  16. *Бектинеев, Ш.И.* Формирования российской армии с белорусскими наименованиями / Ш.И. Бектинеев. – Минск: Арти-Фекс. 1999. – 110 с.
  17. *Ерашэвіч, А.У.* Уплыў напалеонаўскіх войнаў на грамадска-палітычнае жыццё Беларусі (1799–1815 гг.): дыс. ... канд. гіст. навук: 07.00.02 / А.У. Ерашэвіч. – Мінск, 2003. – 211 с.
  18. *Сосна, А.У.* Фарміраванне саслоўна-групавога складу сялянства Беларусі ў канцы XVIII – першай палове XIX ст. / А.У. Сосна. – Мінск, 2000. – 201 с.
  19. *Литвиновская, Ю.И.* Беларусь в войне 1812 г.: социально-экономический аспект: дис. ... канд. ист. наук: 07.00.02 / Ю.И. Литвиновская. – Минск, 2004. – 128 л.
  20. *Радзюк, А.Р.* Канфіскацыя прыватнай уласнасці на Беларусі ў канцы XVIII – першай палове XIX ст.: дыс. ... канд. гіст. навук: 07.00.02 / А.Р. Радзюк. – Мінск, 2006. – 114 с.
  21. *Черепица, В.Н.* «Если он жив, то позволить ему возвратиться домой...». Французские военнопленные в Гродненской губернии после 1812 года; *Черепица, В.Н.* ... Не потеряй связующую нить: История Гродненщины XIX–XX столетий в событиях и лицах (исследования, документы, комментарии): монография / В.Н. Черепица. – Гродно: ГрГУ, 2003. – С. 152–163.
  22. *Самович, А.Л.* Военнопленные наполеоновских войн в западных губерниях России / А.Л. Самович – Минск: Минсктиппроект, 2008 – 85 с.
  23. *Груцо, И.А.* Судьба московских трофеев Наполеона в Отечественной войне 1812 года / И.А. Груцо. – Минск, 2004; *Груцо, И.А.* История московских трофеев Наполеона и исследование березинской версии их судьбы на базе документальных и вещественных источников: монография / И.А. Груцо. – Минск, 2005. – 239 с.; *Груцо, И.А.* Национальные реликвии Франции и России в военной кампании 1812 года: историография, источники / И.А. Груцо. – Минск, 2009 – 300 с.
  24. *Лукашевич, А.М.* Памятники и памятные места 1812 года в Беларуси / А.М. Лукашевич. – Минск: Харвест, 2012 – 288 с.
  25. *Швед, В.В.* Заходні рэгіён Беларусі ў часы напалеонаўскіх войнаў. 1805–1815 гады / В.В. Швед, С.У. Данскіх. – Гродна: ГрДУ імя Я. Купалы, 2006. – 252 с.

SUMMARY

The article analyses distinctive characteristics of the works by Belarusian post-Soviet researchers on the problem of the 1812 campaign. The author determines the main trends in research of the 1812 campaign in post-Soviet historiography, which are connected with publishing of sources, selection of subjects of research works and organization of scientific cooperation.

Паступіў у рэдакцыю 28.11.2013 г.

УДК 94(476):355.488«1812»

А.А. Игнатьева,

аспирант кафедры славянской истории и методологии исторической науки БГПУ

БОРЬБА САМОДЕРЖАВИЯ С ПРОНАПОЛЕОНОВСКИМИ НАСТРОЕНИЯМИ В ДВОРЯНСКОЙ СРЕДЕ ПЯТИ СЕВЕРО-ЗАПАДНЫХ ГУБЕРНИЙ НАКАНУНЕ ВОЕННОЙ КАМПАНИИ 1812 г.

В современной отечественной историографии проблема реакции самодержавия на пронаполеоновские настроения в белорусских землях накануне военной кампании 1812 г. неоднократно рассматривалась такими

историками, как А. Ерошевич, А. Лукашевич, В.В. Швед [1–3]. Исследователи отводили значительную роль проектам восстановления Польского королевства и Великого Княжества Литовского как способам привлечения на свою